

G'aybulloyeva Yulduz Mehriddinovna
G'ijduvon tumanidagi 64-maktabning
boshlang'ich sinf o'qituvchisi

KREATIV YONDASHUVNING BOSHLANG'ICH TA'LIMDAGI IMKONIYATLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada kreativ yondashuvning nazariy asoslari, uning boshlang'ich ta'lim tizimidagi ahamiyati hamda tadqiqotchilarning olimlar tomonidan berilgan ta'riflar tahlil qilingan. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun kreativ yondashuvning afzalliklari, kognitiv, emotsional va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, pedagogik jarayonda kreativlikni shakllantirish tamoyillari hamda amaliy strategiyalar ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so'zlar. Kreativ yondashuv, boshlang'ich ta'lim, ijodiy fikrlash, kompetensiya, divergent fikrlash, pedagogik tamoyillar, innovatsion ta'lim, kreativlikni rivojlantirish, loyihaviy ta'lim, formativ baholash.

THE POTENTIAL OF CREATIVE APPROACH IN PRIMARY EDUCATION

Annotation. This article analyzes the theoretical foundations of the creative approach, its significance in the primary education system, and definitions provided by researchers. The advantages of the creative approach for primary school students, its potential for the development of cognitive, emotional, and social competences are discussed. In addition, pedagogical principles of fostering creativity and practical strategies are scientifically presented.

Keywords. Creative approach, primary education, creative thinking, competence, divergent thinking, pedagogical principles, innovative education, creativity development, project-based learning, formative assessment.

ВОЗМОЖНОСТИ ТВОРЧЕСКОГО ПОДХОДА В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические основы творческого подхода, его значение в системе начального образования, а также определения, данные исследователями. Рассматриваются преимущества творческого подхода для учащихся начальных классов, его возможности в развитии когнитивных, эмоциональных и социальных компетенций. Кроме того, научно обоснованы педагогические принципы формирования креативности и практические стратегии.

Ключевые слова. Творческий подход, начальное образование, творческое мышление, компетентность, дивергентное мышление, педагогические принципы, инновационное образование, развитие креативности, проектное обучение, формирующее оценивание.

Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biri — o'quvchilarda yuqori darajadagi tafakkur, mustaqil ijodkorlik va muammoni hal etish qobiliyatlarini shakllantirishdir. Ayniqsa boshlang'ich ta'lim bosqichi — bolalarning fikrlash uslubi, motivatsiyasi va ijtimoiy-emotsional jihatdan barqarorligi shakllanadigan davrdir. Shu munosabat bilan pedagogika va ta'lim metodologiyasida kreativ yondashuv (creative approach) muhim o'rin kasb etadi. Kreativ yondashuvni boshlang'ich maktablarga integratsiyalash ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish hamda kelajak uchun zarur kompetensiyalarni shakllantirish imkonini beradi. Ushbu maqolada kreativ yondashuvning mazmuni va mohiyati, olimlar tomonidan berilgan ta'riflar, boshlang'ich ta'limdagi afzalliklari hamda pedagogik jarayonda kreativlikni shakllantirish tamoyillari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Kreativ yondashuvning mazmuni va tadqiqotchilar ta'riflari. Kreativ yondashuv — bu ta'lim jarayonida yangi, samarali va moslashuvchan yechimlar yaratishni rag'batlantiruvchi metodik va

gumanistik tamoyillar majmuasidir. Turli tadqiqotchilar kreativlik va kreativ yondashuvni turlicha ta'riflab kelgan.

E.P. Torrance kreativlikni bolalar va o'smirlar orasida o'lchash va rivojlantirishga bag'ishlangan ishlarida "kreativ fikrlash"ni g'oya ishlab chiqish (fluency), fikrlarning xilma-xilligi (flexibility), original bo'lish (originality) va tafsilotlarni kengaytirish (elaboration) kabi komponentlar orqali aniqlaydi. Torrance individual ijodkorlikni rag'batlantirish va baholash usullarini ishlab chiqqan.

J.P. Guilford ijodiy fikrlash tushunchasini "divergent thinking" — ya'ni mavjud ma'lumotlarga bir nechta va xilma-xil yechimlarni topish qobiliyati orqali ta'riflagan; u kreativlikni an'anaviy IQ indikatorlaridan farqlantirish zarurligini ta'kidlagan.

L.S. Vygotsky pedagogik psixologiya nuqtai nazaridan kreativlikni bolalarning ijtimoiy-madaniy rivojlanishi bilan bog'lab, ijodiy faoliyatni muloqot va tarbiyaviy muhit elementlari bilan hamkorlikda shakllanishi sifatida ko'rsatadi; Vygotskyga ko'ra, o'qituvchi farzandning «zonasi» (ZPD) doirasida mos yo'lga qo'llab-quvvatlashi orqali kreativ imkoniyatlarni kengaytirishi mumkin.

M. Csikszentmihalyi kreativlikni individual ichki holat (flow) va ijtimoiy tizim, muallif va muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasi deb hisoblaydi. U ijodkorlik natijalari muhit va kontekst bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi.

Ken Robinson va boshqa zamonaviy ta'lim tadqiqotchilari maktab ta'limi dasturlarida ijodiy qobiliyatlarni faollashtirish, standartlashtirilgan testga haddan tashqari qaramlikni kamaytirish zarurligini ta'kidlab keladi.

Yuqoridagi ta'riflar va yondashuvlar kreativ yondashuvni multidimenzional fenomen sifatida ko'rishga imkon beradi: u ham kognitiv (fikrlash uslublari), ham afektiv (motivatsiya, qiziqish), ham ijtimoiy-madaniy (muhit, resurslar) komponentlardan iborat.

Kreativ yondashuvning boshlang'ich ta'limdagi afzalliklari. Boshlang'ich ta'lim mavqeida kreativ yondashuv bir necha muhim afzalliklarni beradi, ularni nazariy jihatdan va amaliy misollar bilan bayon etish mumkin. Bundan tashqari:

Kognitiv va intellektual rivojlanish. Kreativ mashg'ulotlar o'quvchining divergent fikrlashini rag'batlantiradi, muammolarni turli nuqtai nazardan ko'rish va g'oyalarni hosil qilish qobiliyatini oshiradi. Bu esa fundamental bilimlarni chuqurroq anglashga va ijodiy yechimlar yaratishga yordam beradi. Masalan, matematik vazifalarni turli vizual yoki dramatik usullar orqali bayon etish o'quvchilarning tushunishini mustahkamlaydi.

Motivatsiya va o'quvga jalb etish. O'yin elementlari, loyiha asosida ishlash va ijodiy topshiriqlar o'quvchilarni darsga qiziqtiradi, o'z qatnashuvini oshiradi va ichki motivatsiyani kuchaytiradi. Boshlang'ich yoshdagi bolalarda qiziqish va rag'bat — samarali o'rganish uchun asosiy omillardir.

Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish. Kreativ faoliyat kooperativ vazifalar, guruh loyihalari va sahnalashtirish orqali ijtimoiy ko'nikmalarni (hamkorlik, empatiya, muloqot) shakllantiradi. Bolalar birgalikda yechim topish jarayonida boshqalarning fikrini tinglashni, konstruktiv fikr bildirishni o'rganadi.

Moslashuvchanlik va hayotiy kompetensiyalar. Kreativ yondashuv bolalarga noaniqlikni qabul qilish, muammolarni sinov-xatolar orqali hal etish, resurslardan ijodiy foydalanish kabi hayotiy ko'nikmalarni beradi. Bu, kelajakda murakkab muammolarni hal etishda muhim omildir.

Pedagogik va metodik yangiliklarni rag'batlantirish. Kreativlikka yo'naltirilgan pedagogik yondashuv o'qituvchilarni ham metodik jihatdan innovatsiyalar ishlab chiqishga undaydi: interfaol usulblar, multimediya, loyiha asosida ta'lim, STEAM yondashuvi va boshqalar.

Kreativ yondashuvni darslarga kiritish uchun quyidagi amaliy strategiyalar samarali hisoblanadi:

1. Dars rejasida ijodiy vazifalarga joy ajratish (haftada kamida bitta mini-loyiha).
2. Brainstorming va "mind mapping" usullaridan foydalanish — kichik guruhlarda g'oya to'plash.

3. O'yin va dramatizatsiya elementlarini darsga kiritish — hikoya asosida mashqlar, rolli o'yinlar.
4. Multimediali materiallar va oddiy texnologik vositalarni (tablet, kvest-illovalar, interfaol taxta) qo'llash.
5. Baholashda rubrikalardan foydalanish — ijodiy mahsulotni ko'rsatkichlarga ajratib baholash (originality, effort, craftsmanship, collaboration).
6. Ota-ona va maktab hamkorligini kuchaytirish — uydagi ijodiy topshiriqlarni rag'batlantirish.
7. O'qituvchilar uchun doimiy treninglar, master-klass va hamkasblar bilan tajriba almashinuvi.

Amaliy misol (qisqacha). Masalan, 2-sinf matematika darsida «geometrik shakllardan kichik teatr sahnasi yaratish» loyihasi berilishi mumkin. O'quvchilar guruhlariga bo'linib, shakllarni kesib, yig'ib, sahna kompozitsiyasini yaratadi; bunda ular pulni tejash, masofani o'lchash kabi amaliy matematik ko'nikmalarni qo'llaydi, ijodiy hikoya yozadi va sahnalashtiradi. Bu usul divergent fikrlashni, qo'l-mehnat ko'nikmalarini va muloqotni bir vaqtda rivojlantiradi.

Xulosa. Kreativ yondashuv boshlang'ich ta'lim tizimida o'quvchilarning intellektual, ijtimoiy-emotsional va amaliy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Tadqiqotchilar ta'riflari (Torrance, Guilford, Vygotsky, Csikszentmihalyi va boshqalar) kreativlikni ko'p jihatdan ko'rib chiqishga va uni ta'lim jarayoniga tizimli kiritish zarurligini ta'kidlaydi. Kreativlikni shakllantirish pedagogik tamoyillari — o'quv markazlilik, muammoga yo'naltirilganlik, xavfsiz pedagogik muhit, formativ baholash va o'qituvchilar malakasini oshirishni o'z ichiga oladi. Amaliy jihatdan ushbu tamoyillarni maktabning kundalik amaliyotiga tatbiq etish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy tafakkur va hayotga mos ko'nikmalar samarali rivojlantirilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sharma, E. & Sharma, S. Perception of primary school teachers towards role of creativity in learning: a qualitative study. *Creativity Studies*, Vol.18, №1. 2025.
2. Kulboyeva, Dilnoza. The Essence of Developing Creative Abilities in Primary School Pupils *Current Research Journal of Pedagogics*. 2023.
3. Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. New York: HarperCollins.
5. Robinson, K. (2001). *Out of Our Minds: Learning to be Creative*. Capstone.
6. Kaufman, J. C., & Beghetto, R. A. (2009). "Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity". *Review of General Psychology*, 13(1), 1–12.
7. Sternberg, R. J. (Ed.). (1999). *Handbook of Creativity*. Cambridge University Press.
8. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). "The Standard Definition of Creativity". *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96.

ALLYUZIYA FENOMENI VA UNING OG‘ZAKI NUTQDA QO‘LLANILISHI

Annotatsiya. Ushbu maqolada allyuziya tushunchasining ilmiy-talqin asoslari, uning og‘zaki nutqda qo‘llanish xususiyatlari va stilistik-estetik imkoniyatlari yoritiladi. Allyuziyaning tarixiy-madaniy kontekstdagi o‘rni, turlari va nutqdagi funksional yuklamasi ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Maqolada xalq og‘zaki ijodidan tortib, adabiy va diniy manbalardagi all’yuziyaviy elementlarning og‘zaki nutqqa kirib kelish mexanizmi ham o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar. Allyuziya, og‘zaki nutq, stilistika, obrazlilik, intertekst, ramz, madaniy kod

THE PHENOMENON OF ALLUSION AND ITS APPLICATION IN SPOKEN DISCOURSE

Annotation. This article explores the concept of allusion, its scientific interpretation, and stylistic-aesthetic functions in spoken discourse. The role of allusions within a historical and cultural context, their types, and functional applications in speech are analyzed based on scientific sources. The article also examines the mechanism by which allusive elements from folklore, literary, and religious texts are incorporated into everyday spoken language.

Keywords. Allusion, spoken discourse, stylistics, imagery, intertext, symbol, cultural code.

ФЕНОМЕН АЛЛЮЗИИ И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В УСТНОЙ РЕЧИ

Аннотация. В данной статье рассматривается понятие аллюзии, его научное толкование, а также стилистические и эстетические функции в устной речи. Анализируется место аллюзий в историко-культурном контексте, их виды и функциональная нагрузка в речи на основе научных источников. В статье также исследуется механизм проникновения аллюзивных элементов из народного творчества, литературных и религиозных текстов в устную речь.

Ключевые слова. Аллюзия, устная речь, стилстика, образность, интертекст, символ, культурный код.

Kirish. Inson tafakkuri va nutqi o‘zaro bog‘liq bo‘lib, til — bu tafakkurning ko‘zgusi, fikrning tashqi ko‘rinishidir. Til orqali nafaqat axborot, balki estetik va emotsional mazmunlar ham yetkaziladi. Bunday ma’naviy boyliklarning bir qismi majoziy va ramziy ifoda vositalaridir. Ayniqsa, allyuziya — ramziy ishora vositasi sifatida og‘zaki nutqda muhim ahamiyatga ega. Allyuziya yordamida so‘zlovchi o‘z fikrini bilvosita, lekin teran ma’no va konnotatsiyali tarzda ifoda etadi.

Allyuziya — bu bevosita emas, balki eshituvchining yoki o‘quvchining madaniy bilimi, tarixiy xotirasi orqali tushuniladigan semantik ishora vositasidir. Bu hodisa og‘zaki nutqni obrazli, ifodali, majoziy qiladi, shuningdek, madaniy xotira va intertekstual tafakkurni faollashtiradi.

Allyuziya (lotincha *allusio* — “ishora”, “bilvosita eslatma”) — bu til birligi bo‘lib, ma’lum bir adabiy, tarixiy, diniy yoki mifologik obraz, voqea, personajga bevosita aytmasdan, bilvosita ishora qilish orqali fikr ifodalanadi. Lotman, Baxtin, Barthes kabi olimlar all’yuziyani intertekstual birlik sifatida talqin qilganlar. Ular fikricha, allyuziya — bu madaniy matnlar o‘rtasidagi “suhbat”, ya’ni bir matndan boshqa matnga ishora vositasi.

O‘zbek tilshunosligida allyuziya fenomeniga stilistik yondashuv ustuvor bo‘lib, u badiiy-estetik, kommunikativ va funksional jihatdan tahlil qilinadi. Qodirov A. o‘zining Stilistika asoslari